

Egy örmény íróársunk emlékezete.

— Muradin*) János aradi ügyvéd. —

A jelentékeny Murád (Murádin) örmény családnak csak egyik ága költözött be, a másik az ősi hazában maradt. Az Ázsiában maradt ágból vette eredetét az a milliókkal rendelkező Murad is, ki néhány évtizeddel ezelőtt Párisban örmény akadémiát alapított. Ez az akadémia később áttétetett Velenczébe (San-Lazaro), hol egyesült ugyan a Ráfáel-féle örmény akadémiával, de e virágzó tanintézet az egyesülés után is mindkét alapító nevét viseli (Murád-Ráfáel-féle akadémia).

A hazai Muradin család, mely Szamosújvárt telepedett le, egyik mellék-ága a jelen század első felében Székere (Szolnok-Dobokamegye) költözött. Murádin János Széken született 1821. márcz. 31-én. A népiskolát Széken, a gymnasiumot Maros-Vásárhelyt, a bölcsészetet Kolozsvárt, a jogot Nagy-Váradon és a gazdasági tanfolyamot Keszthelyen tanulta (1845). Négy évig szolgált uradalmi gazdaságnál. Ügyvédi vizsgát tett a honi polgári és büntető törvényekből 1846-ban Pesten, az osztrák törvényekből 1855-ben Nagy-Váradon, a magyar váltójogból 1862-ben Pesten. 1848/49-ben a magyar szabadságharcz azon mozgó csapatában szolgált örmesteri ranggal, mely a Bánát visszafoglalására törekedett. Az ügyvédi gyakorlatot állandóan 1851-ben kezdette meg Aradon. 1847. febr. 15-én vette nőül a szegedi születésű Vass Otiliát, kivel tizenhárom gyermeket nemzett.

Sok esze volt. Érdekes leveleket irt lapunk szerkesztőjének. Érdeklődött ügyünk iránt; magyar hazafiságát szépen össze tudta egyeztetni örménységével. Szongott Kristóf

*) Murád arab szó jelentése: Desiderius (= Dezső). A Murád szóból **i** képző és az örmény, névhatározó jelentőséggel bíró **n** ragból, mely a magánhangzón végződő szavakhoz járul, lett a Murádin családnév.

szamosújvári volt derék tanácsnok tanulótársa volt. Midőn 1884-ben közreadtam „A hazai örmények vezetői- és keresztnévei“ című könyvecskémet, gratulált nekem, mert azt hitte, hogy volt tanulótársa vagyok, egyszersmind hosszú levélben sok gyermekkori élményt elevenített fel... Megirtam neki, hogy szeretett tanulótársát „szép“ Szongottot, Isten már kiszólitotta az élők sorából, de szívesen folytatok vele levelezést. Kettős ünnep volt reá nézve az a nap, midőn az aradi vértanúk szobrát leleplezték: szamosújvári örményekkel találkozott, kikkel örményül is beszélhetett. Elmondott nekik több érdekes örmény adomát. Lapunknak munkatársa volt.

Az „1848/9. történelmi lapok“ 10—11. száma ezeket írja róla: „Gyász hírt hozott Aradról a posta, az ottani társas-életnek egyik veterán tagja: Murádin János meghalt. Származására nézve örmény volt és erdélyi, azok közül az armeniaiak közül, kiket a vérrokonsága is kapcsol hozzánk, kik nemcsak a mi büszkeségeinkben, hanem az idő szomorú változásai közben, legnehezebb napjainkban is testvéreink, osztozkodó édes véreink. Murádin bácsi Arad legrégebbi ügyvédje, ki már — ha Isten élni engedte volna — most júl. hó 8-án ülte volna ügyvédeskedésének 50-dik esztendejét. Sok ideig Arad legkedveltebb, legelső ügyvéde volt, ki öt patvaristával is dolgoztatott annak idején s kinek vendégszerető uri házában egy-egy ebéd eltartott olykor-olykor három napig is. Azután változtak az idők... Hosszú betegeskedés után elszenderült örökre. Kopogós csizmáját, zsinorral kivarrott magyar ruháját elvitte magával a föld alá azzal a nemes szívvel együtt, mely életében soha se szünt meg hazájáért dobogni.“

Szongott Kristóf.

Az örmény költészetből.

I.

Örményország felhője.

— Örmény népdal. —

Felhő vagyok fényes, meleg,
Táplálom a vetéseket,
Adok hazámnak jó esőt,
Termővé teszem a mezőt.

Ha vészes kürtöm megfuvom,
Lesz városokból puszta rom,
Hegyek, völgyek meginganak,
S a kőfalak leomlanak.

Villámmal telt felhő vagyok,
És a hol én megfordulok,
Az ellenség szünetlenül,
Esze-veszetten menekül.

Sötét, dörgő felhő vagyok,
Ha jeges esőt hullatok,
S kalászáidnak magja kész,
Egész termésed kárba vész.

Örmény hazámnak bús egén,
Remény-szivárványt szövök én, —
Törvényem köt le engemet
Örködni szép hazám felett!...

Fényes felhő vagyok neked,
Gazdaggá teszem földedet,
Csapásimtól az idegen
Magát megvédni képtelen...

Virulj szegény Armenia, —
Légy boldogságnak otthona!...

Simay Gergely.

II.

Örmények fohásza.

— Verezsúni költeménye. —

eddig érzi még Örményországod
Óh Uram e nagy nyomorúságot?
Te, ki az édent ott építetted
S völgyeit virággal behintetted,
Mért hagyod, hogy barbár török lányom
Taposhasson át e szép virányon?
Győzni a hős Hájgot te segítéd,
Fegyverével Belt megsemmisítéd;
Győztes kardot Árámnak te adtál;
Nyelvtérjesztők lelkében lobogtál;
És te tetted, hogy Tigrán dárdája
A méd Asztyageszt keresztüljárja;
S hogy Tiridát is keresztet csókolt
S Szent-Gergely az igaz hitnek hódolt;
Izsákot, Meszrobot te ihletted,
A szentírást kertünkbe ültetted;
Érted harczolt ezer hőssel Vártán,
Éltüket mind szent halálra váltván;
És Ániban, hogy dicsérjen ének,
Ezeregy templomot neked építének;
És a Tauruszból térted mentek
Védelmére a keresztéseknek
A királyi Rupeniták hévvel,
Diadalmas oroszlán jelvénynyel:
Óh nagy Isten, harmincz század óta
Szabadságunk megoltalmazója,
Mért engedted, immár ötszáz éve,
Népedet az ellenség kényére?
Összetörve, rabságban hű néped
Félelemmel hív, nagy Isten téged!
Perzsa Házgérd és Hakár az éden
Földjét megáztatták örmény vérben;
Leng-Timur s pusztító Sah-Ábbászok
Hada által újra vérben ázott:
Igy fogyott az örmény nemzet egyre,
Őt milljónál szinte kevesebbre,
S most hű néped hős maradék hadját
A töröknek áldozatul hagynád?
Óh örmények Istene, ne enged,
Hogy elveszszén ez a küzdő nemzet!
Melyik ország, melyik nemzet vérezett

Annyit, mint az örménység teérted?
Óh elég már a sok szenvedésből,
A borús ég derüljön ki végül;
Óh Uram, ne hagyd az örmény népet
Rombadölt hazában veszni érted!

Rudnyánszky Gyula.

Tigranokerta.*)

III.

A Krisztus utáni hetedik évtized elején három ízben játszott történeti szerepet Tigranokerta. Corbulo római vezér ostrom alá fogta és meghódította; Tigranes király két római legio segítségével megvédte a várost a parthusok ostroma ellen; Caesennius Paetus megszállta Tigranokertát, de a parthusok elől ismét visszavonult.

Corbulo seregei Artaxatának nyomultak. Az expeditio kiindulási helye nincs feljegyezve; csak annyit tudunk, hogy had-állása lehetővé tette a Trapezuntból és a fekete tenger mellékéről egy hegységen át élelmiszereknek odaszállítását.***) Tiridates nem volt nagyon távol, mert fennállott a lehetősége annak, hogy a rómaiaktól elzárja az élelmiszerek szállítását. Alkalmassint az Erzingán és Erzerum közti rónaságon volt a Corbulo tábora.

Artaxata meghódol előtte s a római vezér földig lerombolja az ősrégi örmény várost. Leigázván északkeleti Örményországot, a délnyugati résznek veszi útját, s e rész központjának, Tigranokertának, hogy a főváros elfoglalásával fejezze be sikeres hadjáratát.

Hosszadalmas volt az út — *longinqua itinera* —, sokat szenvedtek a rómaiak a hőségtől és a vízhiánytól

*) Sachan H., Über die Lage von Tigranokerta. (Abhandl. der königl. Akademie der Wissenschaften zu Berlin. 1881).

**) Tacitus. Ann. XIII. 39.

s minduntalan zavarták őket a mardok rabló hegyi nép-ségének támadásai. Végre épen aratás idején megművelt vidékre jutottak; majd pedig „in regionem Taurannitium“; s csakhamar — nec multo post — követek jelentek meg a római vezér előtt Tigranokertából s felajánlották a városnak átadását. Midzsád és Márdin közt fogadhatta Corbulo a küldöttséget, mely átnyujtotta neki a város kulcsait. Mihamar meg is jelent Tigranokerta előtt. A lakosság egy része megkísérelte az ellentállást, kénytelen volt azonban visszavonulni a várerődbe s csak ostrom által volt a meghódolásra szorítható. Ekközben Tiridat Mediából ismét megjelent felső Örményországban. Corbulo visszaszorította őt, s a Nero által küldött Tigranest jelentette ki Örményország királyának, aztán elvonult Szíriába, a mely tartománynak élére őt állították.

A következő — 61-ik — esztendőben Vologeses, a parthusok királya hadsereget küld Örményországba, hogy testvérét trónra segítse. Corbulo két legiot bocsát Tigranes rendelkezésére s megerősíti az Euphrat partjait. Tigranes király Tigranokertában tábozott, a melyet Corbulo elvonulása után szállott meg. A város nem természeti fekvéséből nyert erőt, mert a rónaság közepén épült, hanem kizárólag falainak magasságából és vastagságából s védelmezőinek vitézségéből. Falainak egy részét folyó is fedezte.

Hasztalanul ostromolták a várost a parthusok. Corbulo végre követül küldi hozzájuk Casperiot, a ki Nisibisben találkozik Vologesessel. A parthus király nagy nehézségekkel küzködött. A sáskák pusztítása miatt hiányt szenvedett élelmiszerekben. *) Moneses a parthus vezér parancsot kapott a Tigranokerta alól való elvonu-

*) Nam exorta vis locustarum, ugymond Tacitus, ambederat quicquid herbidum aut frondosum. — A sáskajárás manapság is gyakori e vidékeken. „The continued prevalence of locusts, however, combined with uredted government, has reducet the abowe number (of 500 families) to 150 families.“ (A folytonos sáskajárás, párosulva a rossz kormányzattal. Derek vidékén a lakosok számát ötszáz családról százötvenre apasztotta). Taylor, Journal of the Geogr. Society. 38-ik köt. 356 l.

lásra, a király is elhagyja Nisibist s a római csapatok is Cappadociába mennek téli szállásra az örmény fővárosból, melyet imént vitézül védelmeztek. A Vologeses és Corbulo közt létrejött egyezmény folytán Tigranes is odahagyja Tigranocertát, sőt Örményországnak egész területét. (Ut omisso utrinque bello et abeunte Vologese Tigranes quoque Armenia abscederet. Tacitus, Ann. XV. 6).

Vologesesnek sikertelen római követküldése után ismét kitört a háború. Még a 61-ik év vége előtt átkel az Euphraton és a Tauruson Caesennius Paetus római vezér és újra megszállja Tigranokertát. De a zord téli évszak közeledése csakhamar a Taurus szoroson való visszavonulásra indítja.

A következő év tavaszán Vologeses nagy haderővel jelenik meg. Paetus elhagyja téli szállásait, szembe száll a parthusokkal, csekély veszteség után visszavonul, megerősíti a Taurus-szorost s Arsamosata várkastélyba viszi a családját. Tacitus-nak eme leírásánál hitelesebbnek látszik a Dio elbeszélése, mely szerint Vologeses ostrom alá fogta Tigranokertát, visszaverte Paetust, ki a város segítségére jött, üldözőbe vette a rómaiakat s szétrombolta az erődöt, melyet a Tauruson emeltek. Paetus szabad elvonulás feltétele alatt átengedi táborát s a rómaiak hidat kénytelenek verni a győzelmes parthusok számára. Ekközben Corbulo Syriából gyors menetekben Paetus segítségére siet, de későn érkezik. A hadjárat úgy a római, mint a parthus hadaknak Örményországból való elvonulásával ér véget.

63-ban ismét parthus követség jelenik meg Rómában. A tárgyalások azonban nem vezetnek eredményhez s Corbulo újra parancsot kap Örményország megszállására. Hadat gyűjt Melitene közelében, átmegy az Euphraton és az egykor Lucull által használt útvonalon hatol előre. Azon a helyen, a hol néhány hónappal előbb Paetus letette a fegyvert, találkozóra jő össze Tiridates és Corbulo. És megkötik az egyezményt, melynek értelmében Nero Örményország királyának ismeri el Tiridatest. Corbulo, úgy látszik, még a következő évet is

Örményországban töltötte. Legalább az ő nevét viseli egy 64-ből keltezett latin felirat, melyet Charput közelében találtak.

Midőn a rómaiak szükségét érezték annak, hogy hadi útvonalaiik jegyzékét a messze ázsiai tartományokra is kiterjeszszék, már a romjai is alig léteztek Tigranokertának, a nagy Tigranes rövid életű alkotásának. Az egykor világhírű fejedelmi székváros helyén ma kis falú áll, Dunaisir, melynek örmények lakta része a Tel-Erment, az örmény-halmot foglalja el s ettől nyugatra van a kurd falurész, Koc-Hisar. Nincsenek itt feliratos oszlopok, mint Palmyrában, a melyek tanúságot tehetnének Tigranokerta egykori nagyságáról, Tel-Ermen majdnem kétezer év előtti történetéről. Azt, a mi a rómaiak által két ízben történt szétromboltatását netán túlélte, mihamar elhurczolták az idegen betörők, s Tigranokertának utolsó nyomai is megsemmisültek ama nagy népviharokban, melyek századokon át pusztították eme vidékeket.

Dr. Molnár Antal.

Egy nevezetes okirat.

— Adalék az örmény püspökségi kérdés történetéhez. —

Az alább közlött, emlékiratszerű folyamodványt, — mely annak idején a nagynevű Lukácsi Kristóf javaslata alapján készült, — még a boldogult báró Eötvös József, m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter idejében, Szamosújvár szabad kir. város akkori országgyűlési képviselői: Gajzágó Salamon, most nyug. államszámvevőszéki elnök és Simay Gergely, most nyug. törvényszéki elnök terjesztették be; azonban e kérvény, ismeretlen okoknál fogva, mindezeideig hivatalos elintézését nem nyert. E kérvény szövege, s az abban idézett melléletek eléggé meggyőzhetnek minden elfogulatlanul gondolkozót arról, hogy a hirlapirodalomban közelebből több oldalról megvitatott örmény püspökségi kérdésben, részünkön van a jog és a méltányosság egyaránt, — s hogy az örménységnek e memorandumban a hazafiasság legmelegebb hangján kifejezésre jutott ohajtását végrevalahára kielégíteni teljességgel nem praejudikálhatna magyar hazánk közérdekeinek! Itt adjuk szószerint e nevezetes történeti okirat szövegét:

Nagyméltóságú m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterium!

Az Ő császári és apostoli királyi Felsőége által visszaállított alkotmány, a magyar korona országaiban lakó minden nemzetiséget, vallás- és egyházi felekezetet visszaadott önmagának.

Az alkotmány ezen áldásaiban részesülni óhajtván, az Erdély- és Magyarhonban lakó örmény nemzet is bátorodik mély tisztelettel a nagyméltóságú magy. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz folyamodni az iránt, hogy nemzet-egyéni élete és önfentartása lényeges föltételének, az egykor Erdélyben Szamosújvárt létezett örmény püspökség visszaállítását, Ő császári és apost. kir. Felsőégénél, hathatós közbenjárásával kieszközölni méltóztassék.

Tekintjük pedig az örmény püspökséget nemzeti életünk és önfentartásunk lényeges föltételeül, és ép azért, annak restaurációjáért alázatosan esedezünk a következő okokból:

Az örmény nemzet, a kereszténység kezdetétől fogva, ha egyesült is hitben a római és görög egyházzal, — azoktól egy mindig külön álló osztályát képezte a keresztény egyháznak, mely az isteni szolgálatot a nemzetről nevezett ritus szerint saját, a latintól és görögtől merőben különböző lythurgiája szerint anyanyelvén végzi.

Politikai létének ősi honában elvesztése után, egyedül egyházában él a nemzet, úgy eredeti honában Örményországban, mint azon kívül messze szétszórt állapotában.

Ezen egyház tartotta fenn nyelvét és nemzetiségét mint máig a szamosújvári, az erzsébetvárosi és a többi erdélyi örményeknek is.

Azonban egyházunk és vele összekötött nemzetiségünk Erdélyben bizonyos enyészetnek néz elébe, ha rajta egy nemzeti püspökség felállításával mi előbb segítve nem lesz.

Örmény püspök vezetése alatt jöttek be I-ső Apafi Mihály erdélyi fejedelem korában 1672-ben Moldovából Erdélybe az örmények.

Püspök vezetése alatt egyesültek a római egyházzal. Verzerescul Auxentius apostoli helyettes és aladini fölszentelt örmény püspök tette le alapját Szamosújvár városának és élte fogytáig kormányozta az erdélyi örmény egyházat.

Verzeresculnak halála után addig is, míg a nemzet által tartandó választás folytán új örmény püspök nevezetnék ki, az erdélyi örmények az erdélyi latin szertartású püspöknek felügyelésére bizattak; de csak ideiglenesen, és azon határozott kikötéssel: hogy ennek gondja legyen, miszerint az örmény rítus Erdélyben, Szamosújvárt és egyebütt sértetlenül fentartassék. A mi magában is tanúsítja azt, hogy e rendszabály csupán ideiglenes, s az uralkodó Felsőnek az egyház fölötti főörködési jogából kifolyó közigazgatási intézkedés volt; s a mi még világosabban kitűnik a dicső emlékű VI-ik Károly császár és apostoli királynak azon valóban atyai legfelsőbb elhatározásából, melynélfogva az erdélyi örmény püspökséget 1737-iki május 8-án visszaállíttatni legkegyelmesebben megrendelte, s egyszersmind ebbeli legmagasabb elhatározását a következő 1738-ik évi jan. 30-án a Szamosújvár városi örmény közönségének elzalogosított szamosújvári uradalomról kiállított Incriptionalisban nyilvánította — s egyszersmind az örmény püspök asztalának fentartására 12 ezer frt. tőkét alapított, addig is, míg e célra más fiscalis jószág avagy más alap eléadná magát. A mint azt az idézett okmánynak ide vonatkozó s másolatban legmélyebb tisztelettel **A** alatt csatolt szövege bizonyítja.

Hasonló szándékkal volt VI-ik Károly császárnak leánya és az uralkodásban utóda, a dicső emlékű Mária Terézia Ő Felsege is, ki egy 1746-ban decz. 3-án kelt és akkori kincstárnok báró Bornemissza Ignácshoz intézett legfelsőbb leiratában, az erd. örmény püspöknek mielőbb bekövetkezendő kinevezését helyezi biztos kiállításba.

Ezen érdekes okmánynak másolatát tiszteletteljesen mellékeljük **B** alatt.

Másfelől a római szentszék is maga részéről, a vele hitben egyesült erdélyi örményeket anyai gyöngédséggel

ápolta, gyámolította, lelki szükségeinek pótlásáról gondoskodott. Sajat költségén egyházi könyveket nyomtatott, és a világhírű római hitterjesztő társulat collegiumában papokat nevelt számára.

A római szentszék soha sem bocsátotta ezen egyházat az erd. latin szertartású püspökök lelki joghatósága alá, jóllehet azt ezek megnyerni többször megkísérelték; hanem a joghatóságot magának tartván fenn, ezt a propaganda útján közvetlen maga gyakorolta, mintegy nagyfontosságú missiói állomás fölött, mely magát képezte, a katolicizmusnak a szomszéd Dunafejedelemségekben és beljebb keleten nagy számmal lakó nemegyesült örmények közti terjesztésére.

Ily czélből időről időre apostoli visitatorokat küldött le hozzájuk, és viszont papjaik közül nem egyet alkalmazott külföldi missiókra.

Ezen magatartás és intézkedések által az apostoli szentszék fentartotta magának a jogot és nyitva az utat, az erdélyi örmény püspökségnek a kormány beleegyezésével, bármikor is visszaállítására.

Hogy mindazonáltal, daczára ezen kedvező előzményeknek, az örmény püspökség vissza nem állíthatott, annak okát részint a püspökválasztási vajudasok, és a reá következő harcziás idők mostohaságában, részint pedig és főkép abban találjuk fel, hogy Erdély püspökei, kik a kath. örményeket saját megyéjükhöz annectálni és az elárvult örmény egyházat, nemzeti ritusának és ősi intézményeinek megsemmisítésével, az erdélyi latin szertartású egyházba beleolvasztani óhajtották: e czélből mindenkor meg tudták hiúsítani, úgy Bécsben mint Rómában, az erdélyi örményeknek püspökségük restaurációjára irányult, s a nemzet kebelében folytonosan melegen ápoltt jogos törekvéseiknek érvényre juthatását.

Ez a história által constatált tény, melynek bizonyításába, valamint az abból reánk háromolt gyászos következményeknek fejtegetésébe nem bocsájtkozunk. Azok terjedelmesen és indokolva előadvák a mély tisztelettel ide csatolt „*Historia armenorum Transilvaniae*“ és „*Adalékok*“ című történelmi munkákban **C, D** alatt.

Legyen elég itt tiszteletteljesen felemlitenünk, hogy ennek következtében az örmény nemzet egyházi egysége felbontatván és feldaraboltatván, hiveinek nagy része az ősi szertartástól elvonatott és a latin egyházhoz annectáltatott. Az örmény kath. cultus gyakorlása sokképpen korlátoltatott és különböző rendszabályok hozattak: az örmény ritusnak az egymástól elszigetelt örmény közösségekben mielőbbi kiirtására. Szóval: részesültünk mind máig mindazon önkényszerű mostoha bánásmódban, mely az árvák és elhagyatottaknak szokott lenni osztályrésze.

Egyházunknak azon válságos helyzetbeli megmenntésére, melybe azt, a fennebb érintett rendszeres elnyomás sodorta, más útát és módot nem látunk, mint azt, hogy az életbe lépett alkotmányos elvek nyomán, — jlesen pedig az 1848-ik évi magyarországi XX-ik és erdélyi IX-ik törvényczikkek alapján, más hasonló egyházak példájára egyházunk is visszaadassék önmagának, s hogy annak erőhatalommal feloszlatott egysége visszaállítatván, szétszórt elemei s egymástól elkülönített és távol tartott részei, egy nemzeti püspök igazgatása alatt viszont egyesíttessenek; s mentessék fel egyházunk az eddigi idegen egyházi kormányzat alól, mely nyelvünket és ritusunkat nem ismervén, annál kevésbbé lehet képesítve arra, hogy fölöttünk egyházi hatóságot gyakorolhasson, minthogy ez tényleg papjainkat sem szentelheti fel, s azért ezek, az egyházi rendek fölvétele végett vagy Bécsbe, vagy Lembergbe utazni kénytelenek. Szóval: fiat restitutio in integrum.

Saját felekezetük kebeléből birnak főpásztorokkal a hazának minden ajkú, elismert vallású és szertartású lakói. Miért lennének ezen vigasztalástól és alkotmányos jótéteménytől csupán az örmények megfosztva?!

Mert, ha az e haza többi népeinél és egyházi felekezeteinél számra nézve kevesebben vagyunk is, hazafiság tekintetében bizonyára hátrább egyiknél sem állunk. És a politikai érettségnek és polgárosodásnak mindenestre állunk azon fokán, melyen méltán megkivánhatjuk, hogy az idegen egyház gyámsága alól felszabadíttatván:

legszentebb, legelidegeníthetlenebb érdekeinknek, egyházunk, iskolánk és alapítványaink ügyeit mi magunk kezelhessük.

De járulunk is aránylag az államköltségek fedezéséhez oly mértékben, hogy méltán igényelhessük: miszerint az örmény püspökségnek országos költségen leendő fentartása által, az állam részéről, mi is részeltessünk azon jótéteményben, melyben más hasonló egyházak tényleg részesednek.

Az absolutismus közelmúlt gyászos emlékű korszakában, midőn Magyarország és Erdélyhon különböző nemzetiségei deputatiókkal és kérvényekkel járultak Bécsbe, és nem egy érseki és püspöki szék felállítását eszközölték ki az akkori kormánynál, — csábitólag kínálkozott az alkalom nekünk is arra, hogy mi is a többi felekezetek példáját kövessük, ha nemzeti püspökségünk visszaállítása dolgában boldogulni akarunk. Mit azonban tenni állhatatosan vonakodtunk. Nem akarván ebbeli célunkhoz alkotmányos érzületünknek megtagadásával jutni, s ekkép oly actióba belevonattatni, mely multunkkal, jellemünkkel és mindenkor vallott alkotmányos meggyőződéseinkkel nem fér össze. Hanem a helyett türtünk békével s várazkodtunk azon erős hitben, hogy a magyar alkotmány visszaállításával, melynek bekövetkeztén soha se kétkedtünk, majd alkotmányos úton s törvényes eszközökkel, és ép ezért teljes megnyugvásunkra fogunk célt érni; s hiszszük is szentül, hogy ezen számításunkban nem csalatkoztunk.

Megtart minket ebbeli hitünkben ügyünknek jogos és igazságos volta, mely, távol minden egyéb tekintetektől és érdekektől, — csakis egyházunk emancipatióját tűzte ki célul.

De nem is új dolog az a miért folyamodni bátorkodunk. Mert az örmény püspökségnek történelmi multja van Erdélyben; — s annak viszonti felállítása iránt fejedelmi szavát birjuk dicső emlékű VI. Károly és Mária Terezia Ő Felseégeiknek. — S éppen nem kételkedünk azon, mikép ha szerencsések leszünk a nagyméltóságú magyar kir. vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnak magas kegyét ügyünknek megnyerni; — Ő csász. és

apost. kir. Felsege, vele született és a monarchia minden népeit egyaránt átkaroló atyai kegyességénél és valóságos apostoli buzgóságánál, úgyszintén azon pietásnál fogva, melylyel nagynevű elődeinek és dicső őseinek emléke iránt viseltetik, kik az uralkodóház és a közhaza iránt minden időben áldozatra készen állott örmény nemzetet, mindenkor különös fejedelmi kegyeikbe részeltették, nemes kötelességének tekintendi: beváltani szavát VI. Károly császárnak, és végrehajtani kedvencz tervét Mária Tereziának, mely csak az idő mostohasága miatt maradt teljesítetlen.

Egyébiránt püspökségünk restaurációja még azon esetben is életkérdés volna reánk nézve, ha az erdélyi püspöki szék részéről a legjobb bánásmódban részesülnénk; minthogy csak szabad institutiók árnyéka alatt tenyészik a nemzeti jóllét, az anyagi és szellemi haladás és fejlődés; és csak az autonomia nyújthat elegendő biztosítékot jövő főnmaradásunkra.

Azt pedig nekünk senki rossz neven nem veheti, a velünk e hazában együtt élő nemzetiségek közül, ha mi is, köztük és mellettük erkölcsileg élni akarunk; ha nyelvünket és hagyományos szertartásainkat legalább egyházainkban s iskoláinkban főntartani óhajtjuk! Mert a morális élethez joga van: minden magában bármily igénytelen nemzetiségnek, annyival is inkább egy, már az ókorban világtörténelmi szerepet játszott és terjedelmes irodalommal bíró nemzet-töredéknek, milyen az erdélyi örménység is, mely saját érdekeit soha sem választotta el a magyar haza jól felfogott érdekeitől.

Mivel pedig érezzük gyöngeségünket és jól tudjuk: hogy ha magunkra hagyatunk, existenciánk nyilvános veszélyben forog, az alkotmányosságban és a törvényben keressük főnmaradásunk azon garantiáit, melyek nélkül fenn nem állhatunk; tudván azt: hogy az alkotmányosságnak épen az a főadata, hogy a törvényeken alapuló egyenjogúságot minden egyházfelekezetre különbség nélkül egyaránt terjessze ki, s tényleg alkalmazásba vegye.

Császár és apostoli király Ő Felsegének magyar kormánya az erdélyi örmény püspökségnek újbóli helyreállításával, midőn egy elnyomott egyháznak igazságot fog

szolgáltatni, és ezáltal legfényesebb bizonyítványát adandja annak, mikép komoly szándéka a magyar korona tartományáiban létező minden nemzetiségnek és vallásfelekezetenek jogos kívánalmait teljesíteni; — másfelől meleg rokonszenvet fog kelteni Ő Felségének kormánya iránt a Dunafejedelemségekben és egész Keleten elterjedt több millió lelket számláló nemzet-rokonainkban, kikre egy örmény püspökségnek visszaállítása Erdélyben, látván a hivatlan idegen egyházi kormányzat megszüntetését, kétségkívül a legkedvezőbb benyomást fogná gyakorolni.

A mi már azon évi segélyösszeget illeti, melyet az erdélyi örménység, az annyiszor említett püspökség visszaállítása, s az örmény egyház önállóságának biztosítása tekintetéből, egyéb források hiányában, a mondott okokból s a törvény alapján az államtól igénybe venni bátorodik, az, az **E** alatt alázattal ide mellékelte kimutatásból kitetszik, hogy t. i. minekutána diszes templomunk, püspöki szállásnak való házunk és iskoláink vannak, s így semminemű építésre szükségünk nincs, az egész évi kiadás, melylyel úgy a püspök maga, mint szintén a kimutatásban megjelölt személyzete is, szerény nézetünk szerint, tisztességesen dotálva lenne, a 20 ezer frtnál többre nem rug.

Az előterjesztett jogos és törvényes indokainknál fogva, különösen még azért is, hogy tekintve Magyarország politikai viszonyait, az erdélyi örmény püspökségnek visszaállítása a magyar nemzet saját érdekeinek consolidatiojára minden időben hatalmas tényezőül szolgál:

Mély tisztelettel kérjük a nagyméltóságú magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszteriumot, méltóztassék hazafias pártfogása által, — a melyen egyébiránt pillanatig sem kétkedünk, — jelen kérésünket Ő császári és apostoli királyi Felségénél kedvező eredményre juttatni.

Örökös mély tisztelettel lévén a nagyméltóságú magyar kir. vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnak Szamosújvárt, febr. 22-én 1868. tartott közgyűlésünkéből, alázatos szolgálai

Szamosújvár sz. kir. város közönsége.

Kétféle szerelem.

— Rajz. —

Irta: Kritsa Klára.

— Remélhetem orvos úr, hogy drága betegem állapota jobbra fordul?

— Ohajtanám, hogy a remény ne hagyja el önt asszonyom! Azonban, mint orvosnak kötelességem őszintén szólani: Férje állapota nagyon veszélyes. A láz felette magas fokra emelkedett. Azért el ne mulasztásák gyakran hideg vizes kendővel dörzsölni a beteg mellét és hátát s az ablakok éjjel is nyitva maradjanak, mert a zárt levegőben szaporodnak a bacillusok. Különben, ha ön akarja asszonyom, elhivom két kollegámat, kik a közel falvakból néhány órával előbb érkeztek ide, egy másik súlyos beteg érdekében; majd együtt tanácskozunk a beteget illetőleg.

— Tegyen úgy, mint jónak látja orvos úr, csak mentse meg szegény férjemet!

— Erre nézve Isten segélyével, a mi csak lehetséges, mindent elkövetek.

Az orvos e szavak után köszönt s távozott, a szép fiatal barna asszony pedig szemeihez emelve zsebkenőjét, hangos sirásra fakadt.

A rokonok, jó barátok és ismerősök — kiket a részvét, vagy kíváncsiság vezetett a házhoz — vigasztalták.

— Ne sirj kedves Margit! az örökjóságú Isten megtartja őt számodra.

— Még súlyosabb betegségből is gyógyultak fel elegen, azért ne adja magát egészen a bánatnak édes lelkem!

— Ne essék kétségbe asszonyom; férje jobban lesz.

— Ha ily nagyon bánkodik kedvesem, te is lebegetszel. Végy erőt magadon.

Ilyen s ezekhez hasonló szavak hangzottak ajkaikról.

De a vigasz, a részvét szavai nem birták megnyugtani a nőt, egyre sirt, egyre zokogott.

— Drága férjem, egyetlen, kimondhatatlanul szeretett jó Geróm? mi lesz velem, ha te elhagysz engem? Mennyit fáradtál, küzdöttél, hogy számomra kényelmet, jólétet biztosíts! Ha a halál jéghideg lehelete érint, ha munkás kezeid megmerevülnek, ha szemeid örökre lezárulnak, ha megszűnik dobogni szerető szived, mi lesz akkor velem? Ha te többé nem leszel, oh mennyi nélkülözésnek leendek kitéve, mennyit kell majd töprengnem a megélhetésért; elveszitem benned támaszomat, keresőmet. Jaj mily boldogtalan, mily elhagyatott leendek!

Kétségbeesetten tördelé kezeit.

A körülötte levők részvétellel tekintettek reá s a vigasznak legszebb szavait felhasználták, hogy fájdalmát enyhítsék.

Az emberszeretet élő példánya, a mindenki által nagyrabecsült örmény férfiú, ott feküdt a mellékszobában. Csak az ápolónő volt mellette. Az orvos megtiltotta, hogy a látogatók huzamosabb ideig ott tartozkodjanak, mert sok ember egy szobában rontja a levegőt.

A bánkodó nő gyakran bemegy beteg férjéhez; föléje hajlik; simogatja égő homlokát; gyöngéden fölemeli s citromos vizet itat vele, hogy enyhítse ezáltal láztól kiszáradt nyelvét.

A szerelem legkedvesebb szavait intézi hozzá:

— Drága lelkem, szegény beteg Geróm, oh mint fáj nekem, hogy szenvedni látlak! De jobban leszel édesem, szeretett férjem, egyetlen boldogságom! Ugy-e, már is könnyebben érzed magadat?

S tapogatja üterét, csókolja a beteg forró kezét, de aggodalma nőttön nő, mert a gyorsan lüktető erek a láz fokozódását jelentik.

Az ablakon beszűrődő napfény ráveti sugarait a beteg arcára, melyet a láz sötét pirosra festett; a más-kor derült vonásokon oly kifejezés ül, mely a szemlélőben részvétet és aggodalmat kelthet.

Szemei villognak és ajkai érthetetlen, összefüggés nélküli szavakat mormognak.

A nő ijedelme, kétségbeesése határtalan.

Izgatottan járkál egyik szobából a másikba; gyakran az órára tekintget, lázas türelmetlenséggel várva az orvosok érkezését; majd leül s fejét kezére hajtva, tündöklik, tépelődik a fölött, hogyha férjét elvesziti, mi lesz akkor vele?

Szülői nincsenek; támasz, kereső nélkül kell élnie, nélkülözések között, mert férje elhunytával megszűnik az eddig élvezett jólét és kényelem, minthogy ennek fáradhatlan munkássága szerezte ezt meg számára. A vagyonnak, mi férje után marad, nagyobb részét a rokonok öröklik.

Fájt, nagyon fájt neki az a gondolat, hogy ha örökre meg kellene válnia a szeretett férjtől, de még inkább fájt azt tudni, hogy férje elvesztésével megszűnik a gond nélküli élet és neki is, mint annyi másnak, küzdelemmel, fáradsággal kellend tovább haladnia az életpályáján.

*

Hagyjuk el a bánkodó nőt míg az orvosok megérkeznek — van közelében elég résztvevő kebel bánatának enyhítésére — s a képzelet szárnyain, távol vidéken, keressünk fel egy másik szintén bánkodó teremtet.

Ez egyedül, elhagyatva él a nagy világon, küzdve a létért.

Szegényes szobáskájában az asztal mellett ül, kezében fehér himzést tartva, de csak ritkán ölt egyet-egyét; gondolatai egy távol levő szeretett lélynél kalandoznak. Végre leteszi munkáját — pedig sürgős — hátradől székében és egészen átengedi magát szomorú gondolatainak.

Olykor nehéz sóhaj szakad fel fájó kebléből, szemei könnyekkel telnek meg s halkán zokog érte, kit Isten más nő mellé rendelt élettársul, de akit ő szeret egész lelkéből, minden érdek, minden czél nélkül. De talán mégsem minden czél nélkül! Mert az a férfi, ki tőle oly távol lakik, reá nézve az, a mi a sötétben tévelygőnek egy tündöklő fénypont, a sivatag pusztában haladó fáradt vándornak a lombos pálmaerdő.

Ha lelkét elsötétíté a bánat felhője, mint midőn az éj fekete szárnyaival beárnyékozza az egész látóhatárt, az a gondolat, hogy van a távolban egy fenkölt lelkű nemes lény, ki önzetlen igaz baráti vonzalommal viseltetik iránta, az elhagyatott árva iránt, ez a gondolat, mint ragyogó csillag tündökölt a vak-éjben; ha a bánat, szenvedés és küzdelemben kimerült, ha csüggedten tekintett végig tövisekkel megrakott életpályáján, fáradt lelke a szeretett barátnál pihent meg, miként a vándor, ki hosszú kínos útja után egy zöldelő oázra talál.

A szeretett barát most élethalál közt lebeg. De a szegény leány ezt csak képzelete világánál látja, mert őt a szomorú körülményről senki se értesítette. Kinek is volna a beteg rokonai és ismerősei közül bár halvány sejtelme arról, hogy a messze távolban egy szegény leányt éjjel-nappal szörnyű aggodalmak gyötörnek a beteg férfiúért? Ennek a leánynak titkolnia kell érzelmeit; bánatát nem oszthatja meg senkivel; őt nem környezik rokonok és barátok, hogy a részvét és vigasz szavaival enyhítsék lelke mély keservét. Sőt ha sejténé valaki, hogy mily rajongva szereti ama férfiút, ki férje egy másik nőnek, bizonyára kigúnyolná őt, vagy megvetéssel fordulna el tőle, de részvétet, szánalmat nem érezne iránta. Pedig az ő vonzalma tiszta, salaktalan, ment minden számítástól. Ő nem várt egyebet a szeretett férfiútól, kivel csak egyszer találálkozott életében s kit viszontlátni nem remélt, csak olykor egy-egy vigasztaló levelet. Mert enyhületet szerez az árvának, ha van valaki, ki igazi részvéttel viseltetik sorsa iránt.

Ő arról nem tehet, hogy annak a férfiúnak jóságos tekintete, résztvevő szavai és baráti szeretettől áthatott sorai felélesztették szívében a szunyadó szikrát.

Neki titkolnia kell érzelmeit, mert az önző világ nem hinné el, hogy kimondhatatlan, mély szerelme daczára, megelégszik azzal, ha a szeretett barát a távolból érez iránta vonzalmat. És nem hinné el a világ, hogy ő annak a férfiúnak nejét nemcsak nem gyűlöli, de sőt ismeretlenül is szereti. Nem gyűlöli, mert a nőnek, ki neje volt már barátjának, mikor őt megismerte, több joga van hozzá, mint neki. Szereti a nőt, mert barátja is szereti,

akit pedig ez szeret, azt ő sem tudná gyűlölni. De ezt a világ nem hinné és nem is hihetné el, azért neki titkolnia kell érzelmeit.

Pedig ha egy résztvevő kebel előtt beszélhetne aggodalmairól, gyötrelmeiről, melyek a szeretett férfi hallgatása miatt egész lelkét eltöltik, talán kevesbűlnének aggodalmi, enyhülnének gyötrelmei. Ha valaki által tudomást nyerhetne barátja hogyléte felől, megszűnnék a bizonytalanság, mely még a szomorú való tudásánál is kínosabb. Annyit tud csupán, hogy barátja legutóbb irt levelében meggyengült egészségéről panaszkodott. S mint-hogy ő rögtön irt levelére, kérve barátját, hogy ha jobban érzi magát, nyugtassa meg őt azonnal egy pár sorban s mert kérelme nem lett teljesítve, ebből nem következethete egyebet, mint azt, hogy a szeretett barát nagyon rosszul lehet.

Ha látatlanná változhatnék, szárnyai nőhetnének, hogy hozzá repülhetne, ágya fölé hajolhatna s tekintetét szenvedő arcán pihentetve, meggyőződést szerezhetne a felől, hogy lehet remény felgyógyulásához. Vajjon mit csinál most, elhagyta-e már beteg ágyát? vajjon nem éppen most írja-e számára a hetek óta hasztalanul várt sorokat? Vagy talán már ott nyugszik a csendes temetőben?

A szegény leány fejéhez kap, mintha attól félne, hogy ez a gondolat örültté teszi.

Hisz ha ő elköltözött az élők sorából, akkor kialudt az az egyetlen csillag, mely lelkének sötét éjjelében tündökölt, akkor sivatag életútján nem leli fel többé a lombos pálmaerdőt, melynek árnyában elfáradt lelke pihenést talál. . .

— Mindenható Isten! ha kiszólitottad őt az élők sorából, oh végy magadhoz engem is! e szavak törnek elő ajkain.

Aztán térdre rogy, kezeit összekulcsolja, szemeit égfelé emelve, így imádkozik:

— Ne vedd bűnnek oh csodatevő Isten, ha azért fohászokod Hozzád, hogy szabadíts meg engem e gyötrő bizonytalanságtól valamely módon. Ha még nem szöli-

tottad ki őt az élők sorából s ha alázatos kérésem szent akaratoddal nem ellenkezik, úgy esedesem: hagyd őt még a földön, hogy ne maradjon így korán özvegyen jó neje; hogy szomorú árvaságomban legyen ki részvétellel gondoljon reám. Bocsáss meg szegény gyarló teremtményednek, hogy nem bírja kitépni szívéből ezt az érzelmet! Oh vigasztalj meg engem árvák Istene!

*

Keressük fel újra a beteget.

Most éppen három orvos áll ágya mellett.

A házi orvos várja két társa véleményét. Ezek egyike a hőmérőt illeszti a beteg hóna alá, hogy megbizonyosodják a felől, hogy hány fokra emelkedett a láz.

— A krízis nemsokára beáll. Alig hiszem, hogy állapotja jobbra forduljon, mondja halkan társainak.

A másik orvos a beteg melléhez, oldalához, hátához illesztgeti fülét, tapogatja e testrészeket s szintén halkított hangon így szól:

— A máj meg van dagadva, a tüdőt nyomja; a vesék működése gyenge. Minthogy a máj és a vesék nem teljesíthetik rendszeresen működésüket, nem tudván elválasztani a savakat a vértől s mert a tüdő leginkább van vérrel telve s leggyengébb szerv, a savaktól gyuladást kapván, nekünk oda kell működnünk, hogy a rossz nedvek a testből eltávolitassanak, a veséknek működési képességét visszaadjuk, a máj daganatát leapasztjuk, hogy ez is helyesen működhessék és ha ez sikerül, a tüdőbaj elmulik.

Aztán tanácskoztak a fölött, hogy minő gyógyszereket alkalmazzanak, melyek biztos eredményre vezethetnének, a máj és vesék természetes tevékenységét helyre hozni s megszüntetni a gyomor akadályait.

Végre hosszas eszmecsere után rendeltek gyógyszereket.

A beteget hideg fürdőbe ültették s durva kendőkkel dörzsölték, hogy ezáltal a vér keringését elősegítsék.

Miután a beteget visszafektették ágyába, a mellékszobába léptek, hol a bánatos feleség remény és kétség

között várakozott s elmondották utasításait, hogy minő eljárást kell követni az ápolást illetőleg.

— Szóljanak uraim jobban lesz-e férjem? kérde a feszült várakozás kifejezésével arcán.

— Ezt most még csak az Isten tudja, mondá az egyik.

— Nagyon súlyos a baj, de azért reméljen asszonyom! szólt a másik.

— Tessék rendeleteinket pontosan, minden eltérés nélkül betartani; én hiszem, hogy Isten után visszaadhatjuk őt az életnek, így beszélt a házi orvos.

— Minden szavukat parancsként veszem, csak e drága jó ember maradjon életben és egész életemben mindig élni fog szivemben a hála önök iránt!

Néhány szó váltás után az orvosok eltávoztak.

A nő férje ágya mellé ült, nézte arcát, tapogatta üterét, figyelte lélekeztvétélét.

Az a szegény leány a távolban életét adná azért, ha beteg barátja mellett ülhetne bár néhány perczig, hogy láthatná őt. De ez meg van tagadva tőle és a bizonytalanság oly erősen gyötri, hogy ezt már tovább ki nem bírja.

Irni fog neki. Hátha csak muló baj volt az, melyről utolsó levelében említést tett s most már teljesen egészséges; hátha egyéb alapos, de nem oly lesújtó ok, akadályozza őt a levél írásban.

Nem, nem, tovább ki nem bírja e kínzó bizonytalanságot!

S tollat ragadva lázás sietséggel veté papírra e sorokat:

„Édes jó Barátom!

Hetek óta nagy aggodalmak közt várom sorait. Sokat tűnődöm hallgatása miatt, mert ön utolsó levelében gyöngékedéséről értesített engem. Azt hiszem, hogy nagyon beteg, azért nem ad életjelt magáról. Pedig talán ok nélkül gyötröm magam e gondolattal. Az Istenre kérem írjon csak egyetlen sort, hogy nyugodt lehessen önt őszintén tisztelő barátnője:

Teréz.“

Boritékba zárta a levelet s reá akarja irni a címet, de ekkor képzeletben újra látja barátját nehéz betegen feküdni s nejét megtörve a fájdalomtól, ágya mellett ülni.

— Ha ő magánkívül fekszik — mondá magában — akkor neje felbonthatja a levelet... Nem akarom a nő fájdalmát tetézni azon tudattal, hogy férje vonzalmából juttatott egy parányit nekem barátnőjének is.

A levelet darabokra tépve elmerül szomorú tépelődéseibe.

Megvan az emberi természetnek az a sajátsága, hogy annak, mi előbb határtalan öröme gerjeszt, nem tudunk úgy örülni később, midőn ez már reánk nézve megszokottá vált. Így van ez a bánattal is.

Lassanként megedződik az ember a szenvedésekhez, kevésbé érzi azon aggodalmak kinyját, melyek miatt előbb majdnem eszt veszti.

Teréz is végre beletörődött azon szomorú tudatba, hogy az, kit ő oly kimondhatatlanul szeret, minden remény nélkül a jövőre nézve, vagy elköltözött egy szebb hazába, vagy elfeledte őt, kit változatban baráti szeretetéről annyiszor biztosított.

Nem voltak többé könnyei; úgy érezte, mintha ezek jéggé dermedtek volna keblében.

Dolgozott, hogy megszerezhesse ezáltal a megélhetéshez szükséges pénzt. A munkában telt egyik nap a másik után.

Egyszer aztán megérkezett barátjától a már nem várt levél.

Leirhatlan érzelem tölté el fájó szívét, a mint megpillantá az ismert kedves vonásokat. Reszkető kézzel vágta le a levélboriték szélét s dobogó szívvel vonta elő abból e sorokat tartalmazó levelet:

„Szeretett barátnőm Teréz!

Tudom, hogy sokat aggódott miattam, mert ismerem önzellen, nemes lelkét. Hiszem, hogy élénk képzelőtehetsége lelke elé festett engem nehéz betegen fekve. Oh én valóban élet-halál között lebegtem. De hála az örök Gondviselésnek, orvosaim ügyes gyógykezelése s

feleségem odaadó ápolása visszaadtak az életnek. Most még csak üdülőfélben vagyok és oly gyenge, hogy az ágyat csak ritkán hagyhatom el. De bármily megerőltetésembe kerül is, nem mulaszthatám el irni az én jó barátnőmnek e néhány sort azért, hogy tovább ne legyen oka miattam aggodni.

Ha felkeres kedves soraival, igen megörvendeztet.

Szeretve tisztelő barátja :

Gerő.“

E sorok kárpótolták a szegény leányt az átélt aggodalmak- és gyötrelmekért. Kebléről felolvadtak a megfagyott könnyek s mint midőn kora tavasszal megered az eső s az égboltozat megtisztul a sötét fellegektől, úgy tűnt el lelkéről is a gyászos felhő, mely könnyek alakjában szemeihez feljutva sűrűn hullott.

— Istenem! — mondá könyvelt szemeit égfelé emelve — legyen áldva szentséges neved, hogy felgyógyítád őt s hogy megszabadítottál a gyötrő bizonytalanságtól!

A feleség sem mulasztotta el, hálát adni a jó Istennek, hogy szeretett férjét megtartotta számára.

Hogy e kétféle szerelem közül melyik a valódibb: a feleség vonzalma-e, ki férjében élettársat, támaszt bír, vagy a barátnő-é, kire elhagyatottsága közepette jótékonyan hat az a tudat, hogy van valaki, habár távol tőle, a kinek keblében a legnemesebb érzelem honol iránta? Ennek elbirálását, kedves olvasóm! reád bízom. Én részemről azt tartom, hogy egyiknek szerelme sem ment minden önzéstől. . .

Hanem az úgy-e bámulatos, hogy egy férfi szívből megférjen egyszerre két nő iránt, kétféle szerelem, de mindkettő nemes, igaz, őszinte? Hja, a szív titkai ki-fürkészhetlenek! . . .

Világosító-Szent-Gergely officiuma. *)

Énekeljétek az Úrnak és áldjátok az Ő Nevét: hirdessétek napról-napra az Ő megszabadítását. V. Uram nyisd meg ajakimat. R. És az én szám a Te dicséretedet hirdeti. V. Ur Isten figyelmezz segítségemre. R. Siess segedelmemre. Ditsőség az Atyának és Fiúnak és Szent-Lélek Istennek, miképpen kezdetben vala, most és mind örökkön örökké. Amen.

Ének. Nagy Istenség, Mély s szép Bölcsesség, Mely nagy az Irgalma, És hatalma Isteni szent kezdednek! Millionyi teremtményi A művelő természetnek Felségedet leborúlva imádják, És jóvoltodat áldják, Szent illetődéssel, Jámbor érzéssel.

Antiphona. Isten! ditséret illet Téged a Sionban és Neked teljesítik bé a fogadást Jeruzsálemben. V. Ditsérjétek az Urat az Ő Szeiteiben. R. Ditsérjétek Őtet az Ő erejének vastagságában. V. Könyörödj érettünk Világosító-Szent-Gergely. R. Hogy méltók lehessünk a Krisztus igéreteire.

Imádság. Úr Isten! ki Szent-Gergely püspök és márttyrod által az örmény nemzetet és a királyt az igaz hitnek fényével világosítottad; engedd kegyelmesen: hogy minden gonosz ellen az ő esedezése által megerősítve, a Te fogyhatatlan fényednek részesei lehessünk; a mi Urunk Jézus Krisztus által. Amen.

Matutinumra. V. Uram nyisd meg ajakimat. s. a. t. l. feljebb.

Ének. Mi is kezded És bölcseséged, Alkotott valói És művei Leborulunk Előtted: Az üdvesség, És reménység Malasztjait kérvén Tőled Oh Sz. Gergely! Te is szeretetére, És ditsőítésére Gerjessz fel bennünket, Buzgó népedet.

Antiphona. Szégyenüljenek meg mindnyájan, a kik faragott képeket imádnak: és a kik dicsekednek az ő bálványaikban. V. Mert a pogányoknak minden istenei ördögök. R. Az Úr teremtette pedig az egeket. V. Könyörödj éretünk Világosító-Szt-Gergely s. a. t. l. feljebb.

Imádság. Úr Isten! s. a. t. l. feljebb.

Laudesre. V. Uram nyisd meg ajakimat. s. a. t. l. feljebb.

Ének. Párthiai Sűrű homályban Tévelygő nemzetből, Király-verből Eredtél: de a mennynek Országáért És Fényéért Lelkedet nyújtád Istennek. A pogánynak utálván áldozatját, Követted Jézus szavát, S azért megkenetje Levél nagy szentje.

*) Minden évben, húsvét szombatja után következő 11-ik szombaton, szoktuk megünnepelni az örmény nemzet védszentjének és hittérítő nagy apostolának, az örmény egyház lánglelkű megalapítójának, Világosító-Szent-Gergely-nek emléktünnepét! Az idei évforduló június hó 20-ik napjára esvén, — ezuttal e kis „officium“ közreadása által kívántuk emlékeztetni olvasóinkat, különösen az örmény egyház híveit a nagy égi pártfogó és első nemzeti főpásztor (Örményország patriarehája) tiszteletére és hitbuzgalmára; a melynek mi közöttünk feledésbe menni nem szabad soha, míg csak egyetlen örmény él magyar hazánk földjén!! Ez az officium, mit Gábrus Zakhar irt, könyomult — püspöki helyben hagyással 1834-ben. Az énekek az „Ov párczrá-kunyégh“ dallamára irattak. Szerk.

Antiphona. Szeretted az igazságot, és gyűlölted a hamisságot, azért kent meg téged az Isten, a te Istened a vigasság olajával. V. Megtaláltam a Jesse fiát, a szívem szerint való férfiat. R. A ki cselekszi minden akaratomat. V. Könyörögi érettünk s. t. b. l. feljebb.

Imádság. Úr Isten! s. t. b. l. elébb.

Primára. V. Uram nyisd meg ajakimat, s. t. b. l. elébb.

Ének. A világnak, S gonosz sátánnak Varázsló nagy fénye, Vak ereje Nem ejthette lelkedet: Sem királyi, És rokoni Intés nem győze tégedet: A bálványok homályit, hogy ne vetnéd, És Jézust ne követnéd, Hathatós gyámolunk, Erős oszlopunk.

Antiphona. A ki atyját vagy anyját inkább szereti, hogy sem Engem, nem méltó hozzám. V. Az ördög, mint az ordító oroszlán körüljár, keresvén, a kit elnyeljen. R. Kinek ellene álljatok, erősek lévén a hitben. V. Könyörögi érettünk, s. t. b. l. elébb.

Imádság. Úr Isten! s. t. b. l. elébb.

Tertiara. V. Uram nyisd meg ajakimat, s. t. b. l. elébb.

Ének. Mint a tüzes Oszlop a kétes Pusztákon keresztül Tévedtlenül Izráelt vezetgette; Buzgó hited, És nagy lelked, Úgy a homályt összetépte Szemeiről a pogány nemzeteknek, Örményország népének, Azt fényre vezetvén, És megtérítvén.

Antiphona. Úgy világoskodjék a ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák a ti jó cselekedetiteket és ditsőítsék az Atyáto-
kat, ki mennyekben vagyon. V. Feltámad a setétségben a te világosságod. R. És a te setétséged olyan létszen, mint a dél. V. Könyörögi érettünk s. t. b. l. elébb.

Imádság. Úr Isten! s. t. b. l. elébb.

Sextara. V. Uram nyisd meg s. t. b. l. elébb.

Ének. Felgyúladott, és halált zúgott Fejedre a tirán; S te ezt hallván, Nem vesztéd el erődöt. Sőt nagyobbban És buzgóbban Hírdetéd Idvezítődet. Midőn tégedet tört az iszonyú vas, Kiáltád: Uram áldass! Ó napkelet fénye! Papi rend éke!

Antiphona. Ne félj a hirtelen rettegéstől és az istenteleneknek reád rohanó hatalmasságától. Mert az Úr oldalad mellett létszen és mególtalmazza a lábadat. V. Ha tábor áll ellenem, nem fél a szívem. R. Ha harcz támad ellenem, én Abban bizom. V. Könyörögi érettünk. s. t. b. l. elébb.

Imádság. Úr Isten! s. t. b. l. elébb.

Nonara. V. Uram nyisd meg ajakimat s. t. b. l. elébb.

Ének. Vad kigyókkal És állatokkal, Fúlasztó mélységben, Rút veremben. Sok időig tartattál: De az Égnek, És szent hitnek Halálig hive maradtál; Szelidséged, mikép a piros rózsa A tövis közt, virúla, Hathatós gyámolunk, Szelid mártyrunk.

Antiphona. Bérekesztett engem az Isten a hamisnál és az istentelenek kezébe adott engem. V. Az áspison és básiliscuson jársz. R. És az oroszánt és a sárkányt tapotod. V. Könyörögi érettünk s. t. b. l. elébb.

Imádság. Úr Isten! s. t. b. l. elébb.

Vetsernyére. V. Uram nyisd meg ajakimat s. t. b. l. elébb.
Ének. Tiridates, Ily töredelmes Nagy buzgósgodat, S kinzásokodat Megindulva csudálta; Megenyhülve, S felgerjedve, Jézus szent Nevét kiáltá. Térdre rogyván a vad király előtted, Hiven követe téged, Felvéve a hitet, És keresztséget.

Antiphona. Tiszta vizet öntök reátok és megtisztultok minden fertelmességtől és minden bálványitoktól megtisztultak titeket. V. A föld királyai és minden népek. R. Dicsérik az Úr nevét.

Imádság. Úr Isten s. t. b. l. elébb.

Béfezés. V. Uram nyisd meg ajakimat s. t. b. l. elébb.

Ének. Te pásztora, S Világítója, Valál örménységnek, Napkeletnek Tiszta fényű csillaga; Ragyogsz most is, De sőt ma is Királyok szép koronája. Tekints reánk dicsőséges egedből És magas szent helyedből, Esedezz érettünk Ó! szent püspökünk.

Antiphona. Hogy lenne hív fő-pap az Istennél, hogy eltörölné a népnek bűneit; mert abban, a miben ő szenvedett és megkísértetett, azokat is segílyheti, a kik megkísértetnek. V. Az imádságban szorgalmatosok legyetek. Imádkozván egyetemben miérettünk. R. Hogy az Isten megnyissa nekünk a beszédnek ajtaját. V. Könnyörőj érettünk s. t. b. l. elébb.

Imádság. Úr Isten! s. t. b. l. elébb.

Ajánlás. Nézzed a bűn Milyen keserűn Gyötri a lelkünket És szívünket Ezer-felé szaggatja, Nincsen erőnk, S tehetségünk Az erős ellentállásra; Nyerj malasztot, mely tartson meg a hitben, És tiszta szeretetben, Könnyörőj érettünk, Mert bünt követtünk.

Antiphona. Egy nemzetséget adok a te Fiadnak Dávidért, az én szolgálóimért. V. És ne vigygy minket a kísértetbe. R. De szabadíts a gonosztól. V. Könnyörőj érettünk. s. t. b. l. elébb.

Imádság. Úr Isten! s. t. b. l. elébb. V. Uram hallgasd meg az én könyörgésemet. R. És az én kiáltásom jusson elődbe. V. Áldást mondjunk az Úrnak. R. Hálákat Istennek. V. És a hivek lelkei Isten irgalmasságából békességben nyugodjanak. R. Ámen.

Külügyminiszterünk előterjesztése az örmény kérdésben.

A delegáció jun. 9-én tartott ülésében Goluchowski gróf külügyminiszter a következőket mondta:

Nem kevésbé vált be az európai béke szempontját illetőleg az a megindított és ma már célra is vezetett törekvés, hogy az örmény kérdésben az európai hatalmakat egy véleményre bírjuk.

Ebben a kérdésben eleinte várakozó álláspontra helyezkedtünk és nem akartunk részt venni az Anglia-, Francia- és Oroszország által indított ákezióban. Nem vettünk részt ebben az ákezióban,

mert nem akartuk magunkat oly kérdésben angzsálni, mely a mi érdekeinket közvetlenül nem érinté s a mely esetleg messzemenő áldozatokat követelt volna; de azért sem vettünk részt ez ákcióban, mert sem én, sem hivatalbeli elődöm nem vártunk érdemleges eredményt a megindítandó diplomáciai eljárástól, mintegy előre sejtve és félve azt a töménytelen bajt, a mely azóta az örmény lakosságot sújtotta s a miért mi a felelősségben való részvételt magunkra nem vállalhattuk. A „reformok“ ugyanis egy nagy és szép szó, de nem elég azokat csak a papiron megállapítani. Rendelkezni kell azon eszközök felett is, melyek a végrehajtáshoz szükségesek, ezek pedig Törökországban nagyon is hiányoznak.

Mik voltak a következményei azon három hatalom intervencziójának, a melyek az örmény kérdésben eljárak? A reformokat jóváhagyták, de minden holt betű maradt; ellenkezőleg maga a kihirdetés is egy oly fokú muzulmán fanatizmust hozott létre, a mely végelemzésben létrehozta azokat a borzalmakat és iszonyatos jeleneteket, a melyek — sajnos ki kell mondanom — a 19. század történetének örök szégyenfoltjai maradnak. (Élénk tetszés).

A szultánnak népe javáról való gondoskodása nem tehetett az ellen semmit sem; a nagyur legjobb szándékai hajótörést szenvedtek az annyira korrumpált török közigazgatás legyőzhetetlen ellenállására. Minden nap csak újabb hiobhíreket hozott, mindenfelé folyt a vér, a Mohamed hitére való erőszakos megtérítésekéről adtak hírt s éppen abban a pillanatban, midőn a reformákeziót kezdeményező hatalmak között a legnagyobb egyetértésre lett volna szükség, az előállt helyzettel szemben teendő lépések tekintetében nézet-eltérés merült fel közöttük.

Míg egyfelől határozott hajlandóság mutatkozott kényszerítő eszközök foganatosítására abból a czélből, hogy a portát messzire menő reformok létesítésére kényszerítsék, másfelől visszariadtak ilyen eszközöktől s inkább arra az álláspontra helyezkedtek, hogy a szultánnak mindenekelőtt időt kell engedni auctoritásának visszanyerésére s lehetőségét kell neki nyújtani a megzavart rend és csend helyreállítására.

E körül annyira kiélesedtek az ellentétek, hogy mindinkább egyoldalú beavatkozástól kellett tartani, a mi általános fellobbanásra, az egész keleti kérdés felvetésére adta volna meg a jelt.

E veszély felismerése elől a cs. és kir. kormány, mely mindaddig a legszigorúbb tartzkodást tanúsította, többé nem zárkozhatótt el, s az ő kezdeményezésének, valamint a többi hatalom ez alkalommal nyilvánuló békeszeretetének tulajdonítandó, hogy a kérdés csakhamar elvesztette éles jellegét. Az összes kormányok elfogadták a nyílt beszéd s az ekképen elérendő együttes fellépés elvét s ezzel megszerezték a béke fentartásának legbiztosabb zálogát.

Legnagyobb mértékben sajnálatraméltó azonban az örmények helyzete, de ilyen körülmények között nem maradt egyéb hátra, mint a két baj közül a kisebbet választani...

Ha ezzel a béke érdekét szolgáltuk, a mennyiben egyidejűleg a Balkán-államokban a statusquo fentartására irányuló szilárd elhatározásunkat is tanusítottuk, úgy azt hisszük másfelől, hogy kiérdemelték a Törökország hálájára és köszönetére való igényt annál is inkább, mert neki kell első sorban az ilyen konflagráció esetére a végveszélytől tartani. Bárcsak kellőképp megszívlelnék és méltányolnák ezt a szempontot illetékes helyen Konstantinápolyban és a hála abban nyilvánulna, hogy Törökország lojálisan és őszintén fáradozva tartományaiban elviselhető helyzet teremtésében.

Első sorban lehetetlenné kell tennie újabb megszárlásokat és rémtetteket, s gátot kell vetnie az erőszakos térítéseknek és keresztény üldözéseknek, melyekről sajnos, különböző vidékekről érkeznek hírek; kellő védelemben kell részesítenie azokat, kik őseik hitéhez akarnak visszatérni, hogy megoltalmazza őket a muzulmánok fanatizmusának kitérésétől, szóval saját érdekében ázsiai és európai országrészeiben egyaránt megtennie mindazon intézkedéseket, melyek indokolttá tehetik Európa bizalmát életképessége iránt, — mert különben mindinkább — fog a bukáshoz közeledni, a melytől végre legjobb barátai — s mi is bizonynyal ezekhez tartozunk — sem lesznek képesek többé megóvni.

Az örményországi inségesek érdekében.

Mult májusi füzetünk lezárta óta adott az örményországi inségesek javára: Sallak Róza (Nagy Enyed) 1 frtot.

Ápril 1-én Konstantinápolyba Izmirlián Máté örmény patriárkához postautalvánnyal küldött kilencszáznyolcvan frt 10 krajczárról a nyugtát örmény és francia nyelven megkaptuk, mit magyar fordításban szó szerint itt közlünk is:

„Az örmények patriarkhatusa, szám 1622. Konstantinápoly 1896. ápril 16.

Főtisztelendő Bárány Lukács főesperes, tekintetes Szongott Kristóf és Florián János urnak Szamosujvárt, Magyarország.

Megkaptuk mult márczius hó 31-én küldött (ajánlott) levelüket és a postautalvánnyal küldött 980 frt 10 krt (2052 frank 55 szánthim) az az kétezerötvenkét frankot és 55 szánthimot és azt az Önök óhajtása szerint az örményországi sors-üldözöttek szükségére fordítottuk.

Keserű fájdalomaink közepett nagy vigasztalásunkra szolgál az, ha látjuk, hogy Önök — az ugyanazon atyától származott gyermekek, — kik habár távol laknak tőlünk, mégis — mihelyt meghallották a csapást, mely Örményországot érte, siettek testvéri szeretettel és önkénytes készséggel segítséget juttatni testvéreiknek.

Midőn megáldjuk Önöket és az összes adakozókat, egyttal kérjük a magasbeli Istent, hogy adjon nekik ezért bőkezű jutalmakat.

Imáikba ajánlva maradunk:

Máté.

Kisebb közlemények.

Főigazgatói látogatás. Kuncz Elek kir. tanácsos, kolozsvári tankerületi főigazgató az 1895/96 tanév második felében háromszor látogatta meg a szamosújvári magy. kir. állami főgymnasiumot. Járt minden osztályban többször, meghallgatta a tanárok előadásait és a tanulók feleleteit. Maga a főigazgató úr is intézett a tanulókhoz kérdéseket. Elment a hittani órákra is, sőt jelen volt a mellék tárgyak tanárainak előadásain is. Megnézte az osztálykönyveket, a naplókat, az irattárt, a szertárakat, a könyvtár leltárát és kiadási könyvét; látta az ifjúság tornajátékát. Átlapozgatta figyelemmel az összes írásbeli dolgozatokat. Tudomást szerzett az egészségi és fegyelmi állapotról; meggyőződött arról, hogy az intézetben rend, jó szellem uralkodik, tisztaság honol. Vizsgaszemmel nézett meg mindent; mindenre kiterjedő figyelmét semmi sem kerülte ki, mi az intézet belső vagy külső életére vonatkozik. Május 23-án tartott a tanári testülettel értekezletet. Ekkor mondotta el észrevételeit, megjegyzéseit. Nem az a főigazgató szólott hozzánk, ki a tanítás helyes elveit csak elméletből ismeri, hanem, ki a tanítás terén szerzett érdemeinek jutalmául nyerte a főigazgatói díszes állást. A derék beszédből egynehány részletet ide is iktatunk: „Üdvözlöm a tanári testületet és örömmel jegyzem meg, hogy ez a testület utolsó látogatásom óta is lépést tett a fejlődés útján. Célunk az intézet előhaladását eszközölni. Az intézet új otthona munkába vétetett, az új tornacsarnok készen lesz; az új tanári állásokra a javaslatok megtétettek, a város a szükséges helyiségekről (a szept. elején megnyitandó VII. osztály helyiségei) gondoskodott az igazgató olyan padokat hozott javaslatba, melyek az új épületben használhatók. Januárban kinevezik a második szolgát is. — A rendtartás is figyelemben részesül. A tandíjmentesség szabályszerűen eszközöltetett. Az osztályokban a létszám a törvényes számot nem haladja meg. Ugy neveljék tanítványaikat, hogy necsak megszokják, de szeressék is egymást. Tisztelje az ifjúság az érdemes embereket és szeresse a hazát. A tanulók vallásos kötelességeiket — mint a hitoktatóktól értesültem — teljesítik. A VIII. osztály megnyitásával még három tanár fog kineveztetni. Az adminisztráció az egész vonalon rendes. Az oktatás helyes úton halad... Ezeket az utasításokat legjobb akarattal tettem, igyekezzenek ezt az intézetet olyan nívaura emelni, hogy az elsőrendű intézet legyen Erdélyben.“ Annak tankerületében, ki így szól és tesz, a középiskolák évről-évre előhaladnak. Adjon Isten Magyarországnak még csak néhány Kuncz Eleket... és hazánkban a középiskolai tanügy nagyobb fejlődésnek indulna; Ó Nagyságának pedig adjon tartós erőt és állandó egészséget, hogy tankerületében a középiskolákat azon a színvonalon láthassa, melyre azokat emelni óhajtja!

„Segítsük haza Czetz tábornokot!“ A Kolozsvárt, (Kuszkó István szerkesztésében) megjelenő 1848—49. évi Történelmi Lapok czimű folyóirat a fentjelzett főlhivással, a következőket írja: A 48-as szabadságharc fényes korszakában csodamódon teremték a hősök. A ki ma még gyermek volt, az már holnap irigylett hőssé lett, — a kinek mellén érdemrend ragyogott, testén pedig győzelemben kapott sebhelyek tátongtak. Ilyen hős volt Czetz János tábornok is, a ki Kossuth-nak bizalmas barátja, s az erdélyi hadjáratban Bem apónak a jobbkeze volt. Mint ezredes és tábornoki főnök, rendkívüli tevékenységet fejtett ki az erdélyi hadsereg szervezése körül, a melyvel aztán olyan világraszóló diadaloikat arathatott Bem, mint a piskii csata és Szeben bevétele. Bem mellett számos csatában harczolt az örmény szülőktől származott Czetz János, s a piskii győzelemben neki oroszlánrésze volt. Szeben bevételénél is annyira kitüntette magát, hogy tábornokká léptették elő. Ez a vitéz tábornok a fegyverletétel után szintén külföldre menekült és sok viszontagság után Dél-Amerikában telepedett meg, a hol a buenos-airesi katonai akadémia igazgatója lett. Szerény, nagyon szerény anyagi viszonyok közt él, s egyetlen óhajta lenne, hogy mielőtt lehunyná szemeit, még egyszer megláthatná hazáját, melyért egykor vérét ontá és dicsőséget szerzett neki! A „Pester Lloyd“ laptársunk (mondja továbbá az idézett forrás) megemlékezően róla (Czetz tábornokról) így ír: Méltó lenne Magyarországhoz, ha az ezredévi ünnepély alkalmából e hű fiára gondolna, hogy mielőtt sirba tennék, megláthatná dicső hazáját, az ő ifjúkori eszméjének országát, a melyért harczolt és szenvedett s csöndes feledékenységben egész életét, minden földi reményét érte áldozta fel. Más ország már régen diadallal hozta volna vissza az ilyen hű fiát, mi legalább hozzuk haza az ezredévi ünnepélyekre. Mert nincs nagyobb büne a népnek, mint a nagyjai iránti hálátlanság! Eddig tart az idézett forrás; a „Történelmi Lapok“, illetve a „Pester Loyd“ közleménye. Részünkről csak azt tehetjük hozzá, hogy az elaggott hős tábornok hazatérével régi óhajunk fogna valóra válni; a melynek mi sem mulasztottuk el kifejezést adni folyóiratunkban, remélve egyúttal azt is, hogy a történelmi névvel bíró Czetz tábornok épp körünkben fogja eltölteni mozgalmas életének hátralevő idejét s tán egykor — kívánjuk, minél későbbre — a mi hantunk fogja őt kegyelettel és dicsőséggel eltakarni!

Irodalom és művészet.

Réthy Laura operai hangversenye. A nagyhirű éneművésznő Szamosújvárt 1896. jún. 1-én tartott, férje: Rudnyánszky Gyula, a kitünő költő, lapunk derék munkatársa közreműködésével hangversenyt. E fölötté sikerült hangverseny, mely ritka művelzetben részesítette városunk közönségét, műsorát folyóiratunk mult havi

füzete már közölte. A szép művésznő férjével együtt lapunk szerkesztőjénél volt szállva. Itthon öltözött, kocsin mentünk a hangversenyre. Ékes ruhát öltött magára a művésznő: zöld selyembe volt öltözve. Mikor a színpadra lépett, szünni nem akaró tapsvihar fogadta. Keeses meghajtással köszönte meg a kitüntetését. Most a hallgatóság tisztelete jeléül igen gyönyörű virágcsokrot nyújtott a ritka művésznőnek. Harmath Ilona kisasszony is, ki — habár csak egy próbát tartott, mégis — jól kísérte zongorán az énekszámokat, szintén kapott egy szép virágcsokrot. Most megnyitlak az érdemes művésznő bájos ajkai... és dalolt úgy, hogy azt hittük: az angyalok énekkarának egyik földre jött megtestesült szép alakjának gyönyörű dalait halljuk. „Könnyű neki, mert tud — így szólott egyik hallgató, ki most hallotta első ízben, Réthy Laurát énekelni. — Az egész ország nagyhirű művésznőnek tartja, méltán megérdemli ezt az elnevezést.” Mire valaki: „Sokat hallottunk és még többet olvastunk Réthy Lauráról, de művészetéről csak most, midőn hallottuk is, alkottunk igazi fogalmat.” Nem mondjuk, hogy dalai szépek, nagyszerűek, fonságesek, hanem csak azt mondjuk, hogy a közellevő „népkert” csalóányai egytől-egyig, mind elhallgattak, míg a művésznő dalolt: hallgattak és tanultak Tőle. Szakértők mondják, hogy Európában alig van még három-négy énekesnő, kiknek akkora hangterjedelme volna, mint Réthy Laurának. A mily kiváló művésznő, épp oly jó nő és páratlan anya. Akárhány asszony vehetne példát Réthy Laurától, hogy miként szeresse, becsülje férjét. Két szépen fejlődő virágszála: Rózsája és Ibolyája olyan ritka gondozásban részesülnek, milyenben az anyák mintaképe részeltetheti. Nem irtozik a konyhaszagtól; a szünidő alatt maga is gazdasszonykodik. Az általa készített igen izletes kalácsot a konyhaművészet remekének mondják. Nálunk nemcsak megette az „ángádsábur“-t, hanem elkészítéséhez keeses kezeivel segített is. — Anyira megkedvelte városunkat, hogy inkább lemondott beszélgetési hangversenyéről, csak hogy még egy napot tölthessen közöttünk. „Ha nyugalomba megyek, szeretnék Szamosújvárt lakni.” Megszerette fürdönket is (kérői fürdő); e kedves helyen töltöttünk el egy délutánt és egy estét. Megfürdött; azután a fürdőtelepen kugliztunk is. Wurscher vendéglős-czukrász kitünő vacsorát készített számunkra. Késő estve jöttünk haza. Az előzékeny, figyelmes fürdőtulajdonos: Dr. Zakariás József omnibuszával egészen a házig kísért el minket. — Derék férje négyszer járt e városban, nálunk volt pünkösdi napján is. A hangverseny közeit szép költemények elszavalásával töltötte ki. Itt közöttünk írta azt a remek költeményét (lásd a jelen füzet 200. lapját), mit „Örmények fohásza” cím alatt szavalt el. Nagy hatást ért el „Bella és Dorottya” című humoros költeményével, melyért a fővárosban megérdemelt jutalmat nyert. A kedves művészpár megígérte, hogy mikor csak szeret ejthetik, még ellátogatnak hozzánk. Jó emlékekkel, szívélyes bucsúszóval távoztak el innen. . . .

Felelős szerkesztő és kiadó-tulajdonos: SZONGOTT KRISTÓF.

Szamosújvárt, Todorán Endre „Aurora” könyvnyomdája.
